

ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣದಲ್ಲಿ ಎಸ್. ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರ ಪಾತ್ರ ಶುಭಕರಾಚಾರಿ¹

ಪೀಠಿಕೆ

ಇತಿಹಾಸದಿಂದ ಪಾಠ ಕಲಿಯದವನು ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಲಾರ ಎಂದು ಡಾ. ಬಿ. ಆರ್. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್‌ರವರ ಮಾತನ್ನು ನೆನಪಿಸಬೇಕಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂದರ್ಭ ನಮ್ಮ ಮುಂದಿದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಕುವೆಂಪುರವರು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಭಾರತ ಜನನೀಯ ತನುಜಾತೆ ಜಯ ಹೇ ಕರ್ನಾಟಕ ಮಾತೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಬಣ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ.ಸ

ಇಂತಹ ಕರ್ನಾಟಕದ ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಬಳಸಿರುವುದಕ್ಕೆ ನಮಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಪುರಾತನ ಮಾಹಿತಿ ಎಂದರೆ ಬಹಳ ಪ್ರಾಚೀನವಾದಂತಹ ಹಲ್ಮಿಡಿ ಶಾಸನ (ಕ್ರಿ. ಶ. 450). ಈ ಶಾಸನವು ಕದಂಬ ವಂಶದ ರಾಜನಾದ ಕಾಕುಸ್ತವರ್ಮನು ಹೊರಡಿಸಿದ ರಾಜಾಜ್ಞೆಯಾಗಿತ್ತು. ಇದು ಹಳೆಗನ್ನಡದಲ್ಲಿದೆ. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಶಬ್ದವು ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದ ರೀತಿಯ ಪ್ರಥಮ ಪರಿಚಯ ಈ ಶಾಸನದಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆ. ಸರಿ ಸುಮಾರು 1500 ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಹೊಂದಿದ್ದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಜ್ವಲಂತ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ತಿಳಿಸುವ ದರ್ಪಣವೇ ಹಲ್ಮಿಡಿ ಶಾಸನ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಇಂತಹ ಭಾಷೆಯನ್ನಾಡುವ ಜನರೆಲ್ಲಾ ಒಂದಾಗಿ ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದವನ್ನು ತಮ್ಮದಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಹೋರಾಟ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದುದಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಅಭೇದ್ಯವಾದಂತಹ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಗಲಿರುಳೆನ್ನದೆ ದುಡಿದವರಲ್ಲಿ ಆ ಮಾನವತಾವಾದಿ ಎಸ್. ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ಪ್ರಮುಖರಾದವರು.

ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಇವರ ಹೆಸರನ್ನು ಅರಿಯದವರಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರದ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅವರು ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಸೇವೆ ಸ್ಮರಣೀಯ ಅವರ ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಚಿಂತನೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾದವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಇಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಪರಿಚಯವಲ್ಲದೆ ಅವರ ಕಾರ್ಯ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ವಿವರಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಹಾಗೂ

¹ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು, ರಾಜ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಭಾಗ, ಭಂಡಾರ್‌ಕಾರ್ ಕಲಾ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನ ಕಾಲೇಜು, ಕುಂದಾಪುರ, ಉಡುಪಿ ಜಿಲ್ಲೆ.

ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಅರ್ಥ ಮಾಡುವುದು ಇಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಯ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದಂತಹ ವಿಷಯ.

ಎಸ್. ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ರಾಜಕೀಯ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳೇ ಹೆಚ್ಚು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಅವರ ಜೀವನವೆಲ್ಲಾ ರಾಜಕೀಯ ಕ್ಷೇತ್ರವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರಾಗಿ, ಸಂವಿಧಾನ ರಚನಾ ಸಮಿತಿ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ, ಸಂಸತ್ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ, ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ, ಗಾಂಧಿವಾದಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆದವರು. ಭಾರತದ ಮಾಜಿ ಪ್ರಧಾನಿ ಅಟಲ್ ಬಿಹಾರಿ ವಾಜಪೇಯಿಯರು ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಡಿದ ಉದ್ಗಾರವೇಂದರೆ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ರಾಜಕೀಯ ನಡವಳಿಗೆ ಒಂದು ಘನತೆ – ಗಾಂಭೀರ್ಯ ತಂದುಕೊಟ್ಟ ಅಪ್ಪಟ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವಾದಿ, ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿ, ರಾಷ್ಟ್ರನಿಷ್ಠ, ಪರಿಶುದ್ಧ ರಾಜಕಾರಣಿ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಅನುಕರಣೀಯ.

ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರ ಬಾಲ್ಯ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ

ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆ, ಹರಪನಹಳ್ಳಿ ತಾಲೂಕಿನ ಹಲವಾಗಲು ಎಂಬ ಸಣ್ಣ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ 1902 ಡಿಸೆಂಬರ್, 10ರಂದು. ತಂದೆ ಅಡವಿಯಪ್ಪ, ತಾಯಿ ನೀಲಮ್ಮ. 1908ರಲ್ಲಿ ಅಡವಿಯಪ್ಪನವರು ಅಕಾಲ ಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ತುತ್ತಾದರು. ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಕಷ್ಟನಷ್ಟಗಳನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ತನ್ನ ಅಜ್ಜ ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಪ್ಪನ ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚಿನ ಮೊಮ್ಮಗನಾಗಿದ್ದರು. ಬಿಡುವಿನ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಜ್ಜನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಜಾತ್ರೆಗಳಿಗೆ, ಸಂತೆಗಳಿಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಪ್ಪ ಗ್ರಾಮದ ಹಿರಿಯರಾದುದರಿಂದ ಸಲಹೆ ಕೇಳಲು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರು ಅವರಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಮಯೋಚಿತವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಪ್ಪನವರ ಗುಣ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರ ಎಳೆಯ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತು.

ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ

ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರ ಅಕ್ಷರ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಹಲವಾಗಲಿನ ಕೂಲಿ ಮಠಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿದ್ದರು. ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರ ಆಸಕ್ತಿ ಆಟೋಟದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅವರ ಅಕ್ಷರ ಕಲಿಕಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಮತ್ತು ಗ್ರಹಣಶಕ್ತಿ ಚುರುಕಾಗಿತ್ತು. ನಂತರ ಮುಂದಿನ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ದಾವಣಗೆರೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ದಾವಣಗೆರೆಯ ಜನಪ್ರಿಯ ಆಂಗ್ಲೋವರ್ನಾಕುಲರ್ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಮುಂದುವರಿಸಿದರು. ಇವರು ಸಂಪ್ರದಾಯವಾದ ವೀರಶೈವ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದವರಾಗಿದ್ದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾದ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಕೂಡಾ ಹೊಂದಿದ್ದರು. ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಹಲವಾರು ಮಹಾನ್ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಓದಿ ಅಪಾರವಾದ ಜ್ಞಾನ ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ನಂತರ ಶಿಕ್ಷಣ ಮುಂದುವರಿಸಲು ಚಿತ್ರದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಬಂದರು. 1915 ರಿಂದ 1926ರ ವರೆಗೆ ಸುಮಾರು 12 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಚಿಕ್ಕವೀರಪ್ಪನವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಶಿಕ್ಷಣ ಮುಂದುವರೆಸಿದರು.

ಉನ್ನತ ಶಿಕ್ಷಣ

ಮುಂದಿನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಮೈಸೂರು, ತುಮಕೂರು ಅಥವಾ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಿತ್ತು. ಇವರ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಪುರಸ್ಕರಿಸಿದ ಕಾಲೇಜು ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆ ತುಮಕೂರಿನ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಹೆಸರನ್ನು ನೋಂದಾಯಿಸಲು ಸೂಚಿಸಿತ್ತು. ಆದರೆ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರ ಗುರಿ ಇದ್ದದ್ದು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವುದು. ಇವರ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿದ ಅಂದಿನ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾದಂತಹ ಸಿ. ಆರ್. ರೆಡ್ಡಿಯವರು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಮುಂದುವರೆಸಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡಿದರು. ಬೆಂಗಳೂರು ರೈಲು ನಿಲ್ದಾಣದ ಸಮೀಪವಿರುವ ತೋಟದಪ್ಪನವರ ಭತ್ತ ಅಂದು ವೀರಶೈವರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಲಯವಾಗಿತ್ತು. ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡರು. ಆ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರ ಮನಸ್ಸು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಚಿಂತನೆಗೆ ಆಕರ್ಷಿತವಾಗಿತ್ತು. 1920ರಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ ಮತ್ತು ಮುಸ್ಲಿಮರ ಮಧ್ಯೆ ಭಾಂದವ್ಯ ಬೆಸೆಯಲು ಖಿಲಾಫತ್ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂಗಳು ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಕರೆ ನೀಡಿದ್ದರು. ಹಾಗೂ ಗಾಂಧೀಜಿ ಸ್ವತಃ ಇದರಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳಲು ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿದ್ದರು. ಇದು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಶನವಾಗಿತ್ತು. ಇವರು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ಅನುಸರಿಸುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟರು. ಬಿ.ಎ. ಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಕಾಲೇಜಿಗೆ 1920-21ರ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಾತಿಯನ್ನು ಪಡೆದರು. ಬಿ.ಎ. ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಿಂದ ಪದವಿ ಪಡೆದರು. ನಂತರ ಕಾನೂನು ಪದವಿಯನ್ನು ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಪೂರೈಸಿದರು. ನಂತರ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು 1927 ಮೇ 25ರಂದು ಮುರುಗೆಮ್ಮನವರನ್ನೂ ವಿವಾಹವಾದರು. ನಂತರ ವಕೀಲ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸ್ವಂತ ಮನೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದರು.

ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿಕೇಂದ್ರಿಕರಣ

ಆಧುನಿಕ ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಷ್ಟು ಘೋರವಾಗಿ ಛಿದ್ರಗೊಂಡಿದ್ದ ಭಾಷಾವಾರು ಪ್ರಾಂತ್ಯ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪೂರ್ವ ಇತಿಹಾಸ ಅಧ್ಯಯನ ಇಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯಕ ಹಾಗೂ ಅನಿವಾರ್ಯ.

“ಕಾವೇರಿಯಿಂದ ಮಾ ಗೋ

ದಾವರಿವರ ಮಿರ್ಪ ನಾಡದಾ ಕನ್ನಡದೊಳ್

ಭಾವಿಸಿದ ಜನಪದಂ ವಸು

ಧಾವಳಯ ವಿಲೀನ ವಿಶದ ವಿಷಯ ವಿಶೇಷಂ”

ಎಂಬುದಾಗಿ ನೃಪತುಂಗನು 'ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. 9ನೇ ಶತಮಾನದ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿ ಮತ್ತು ಗೋದಾವರಿ ಮಧ್ಯೆ ಇದ್ದ ಭೂ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಭಾಷೆ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿತ್ತು ಎಂಬ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸತ್ಯ ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಕನ್ನಡ ನೃಪತುಂಗನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿತ್ತೆಂಬುದು ನಿರ್ವಿವಾದ. ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಮುಸ್ಲಿಮರ ಆಳ್ವಿಕೆ ಆಧುನಿಕ ವಸಾಹತು ಕಾಲದಲ್ಲಾದ ಅನೇಕ ರಾಜಕೀಯ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರ, ಕನ್ನಡಿಗರ ನಿರಭಿಮಾನ ಹಾಗೂ ಇತರೆ ಭಾಷೆಗಳ ಆಕ್ರಮಣದಿಂದಾಗಿ ಕನ್ನಡಿಗರ ಪ್ರಭಾವ ಹಾಗೂ ಮಹತ್ವ ಕ್ಷೀಣಿಸಿತು.

ಹೈದರಾಲಿ ಮತ್ತು ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪರ್ಷಿಯನ್ ಭಾಷೆಗೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ನೀಡಿದುದರಿಂದ ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಮುಸುಕಾಯಿತು. ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನ ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಹರಡಿದ್ದರೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಭಾಷಾಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ರಾಜಾಶ್ರಯ ತಪ್ಪಿದ್ದರಿಂದ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಕನಿಷ್ಠವಾಯಿತು.

ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನನ ಸೋಲು ಹಾಗೂ ಮರಣಾನಂತರ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜಕೀಯ ವಿಭಜನೆ, ಕನ್ನಡದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಮಾರಕವಾಯಿತು. ಪರಭಾಷೆಗಳ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮರಾಠಿ, ಉರ್ದು, ತೆಲಗು, ತಮಿಳು ಇವುಗಳ ಆಕ್ರಮಣ ತಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. 19ನೇ ಶತಮಾನದ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಇದೇ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. 1799 ರ ಒಪ್ಪಂದದ ಪ್ರಕಾರ ಕೆಲವೇ ಕನ್ನಡ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿ ಇಂದಿನ ಬೆಳಗಾವಿ, ಧಾರವಾಡ, ಬಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಮರಾಠರಿಗೂ, ಉತ್ತರದ ತುದಿಯ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾದ ಬೀದರ್, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ಮತ್ತು ರಾಯಚೂರುಗಳನ್ನು ಹೈದರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮನಿಗೂ, ಕೆನರಾ ಜಿಲ್ಲೆ (ಇಂದಿನ ಉತ್ತರಕನ್ನಡ, ದಕ್ಷಿಣಕನ್ನಡ ಹಾಗೂ ಉಡುಪಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು) ಬಳ್ಳಾರಿ, ಉದಕಮಂಡಲ ಹಾಗೂ ಕೆಲವು ತಾಲೋಕುಗಳನ್ನು ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಯ ನೇರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಲಾಯಿತು. ಅದಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡವು.

ಏಕೀಕರಣ ಚಳುವಳಿಯ ಪ್ರಾರಂಭ

ಕನ್ನಡ ಏಕೀಕರಣ ಚಳುವಳಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಕ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂಬೈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಹೋಗಿದ್ದ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿತ್ತು. ಇಲ್ಲೂ ಸಹಾ ಇದು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಚಳುವಳಿಯಾಗದೆ ಕೇವಲ ಬೌದ್ಧಿಕ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಚಳುವಳಿಯಾಗಿತ್ತು. ಈ ರೀತಿಯ ಬೌದ್ಧಿಕ ವರ್ಗ ಇಲ್ಲದೆ ಹೋದುದರಿಂದ ಕರಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಬಗ್ಗೆ ಯೋಚನೆ ಮಾಡುವವರೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. 1881ರ ಆನಂತರ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಸಾಹಿತಿಗಳು, ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ನಿರಭಿಮಾನಿಗಳಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಮುಂಬೈ ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮರಾಠಿಗಳ ಹಾವಳಿ ಹೆಚ್ಚಾದುದರಿಂದ ಕನ್ನಡದ ಭಾಷಾ ಹಂಬಲ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಮರಾಠಿಗರ ಆಕ್ರಮಣ ತಡೆಯಬೇಕಾದರೆ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಿಕರೆಲ್ಲಾ ಒಂದಾಗುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಯಿತು.

ಕನ್ನಡದ ಏಕೀಕರಣದ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನ ಎಲ್ಲಾ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಮೈಸೂರು, ಬೆಂಗಳೂರು, ಹಾಸನ, ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು, ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಏಕೀಕರಣ ಚಳುವಳಿಯು ಒಂದು ಜನಾಂದೋಲನವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮರಾಠಿ, ತೆಲಗು ಹಾಗೂ ತಮಿಳು ಭಾಷೆಗಳ ಅತೀಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದ ಇತರೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಿಕರ ಬಗ್ಗೆ ಅರಿವು ಮತ್ತು ಅನುಕಂಪ ಇದ್ದಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬೌದ್ಧಿಕ ವರ್ಗ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬೌದ್ಧಿಕ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿತ್ತು ಹಾಗೂ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿತ್ತು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದಿದ್ದ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ಮುಂಬೈ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಬೌದ್ಧಿಕ ವರ್ಗದ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿತ್ತು. ಆದುದರಿಂದ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕೆ ದುಡಿಯುವಂತಾಯಿತು.

ಕನ್ನಡಿಗರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಒಂದುಗೂಡಿಸುವ ಪ್ರಬಲ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ 1890 ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘವನ್ನು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಸುಮಾರು ಎರಡು ದಶಕಗಳ ಕಾಲ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಪೂರಕವಾದಂತಹ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿತು. ಹಾಗೂ 'ವಾಗ್ಭೂಷಣ' ಎಂಬಂತಹ ಕನ್ನಡ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತು. 1917ರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಮಾತನಾಡುವ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಕನ್ನಡ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂಬ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರದ ಮುಂದಿಡಲಾಯಿತು. ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘ ಬೆಳಗಾವಿ, ಬಿಜಾಪುರ, ಧಾರವಾಡ, ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಸೇರಿಸಿ ಕನ್ನಡ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಕನಸಿನ ರೂಪಾಯಿಯಾಯಿತು.

ಈ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘ ಕನ್ನಡದ ಬಗ್ಗೆ ಕಾಳಜಿಯುಳ್ಳ ಕವಿಗಳು, ಲೇಖಕರು ಹಾಗೂ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಹುರಿದುಂಬಿಸಿ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ವಿವಿಧೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಂಘವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಅವಕಾಶ ಕೊಟ್ಟಿತು. ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ, ಮದ್ರಾಸ್ ಕರ್ನಾಟಕ, ಮುಂಬೈ ಕರ್ನಾಟಕದ ಅನೇಕ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕಾಗಿ ದುಡಿಯುವ ಸಂಘಟನೆಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದವು. ಆ ಮೂಲಕ ಹತ್ತಾರು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ವಾಚನಾಲಯಗಳು, ಗ್ರಂಥಾಲಯಗಳು, ವ್ಯಾಯಾಮ ಶಾಲೆಗಳು, ನಾಡಹಬ್ಬ ಸಮಿತಿಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದವು. ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾವ್‌ರವರು 'ಕರ್ನಾಟಕ ಗತವೈಭವ' ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಕನ್ನಡಿಗರ ಏಳಿಗೆ ಏಕೀಕರಣದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ ಎಂಬ ದೃಢನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದರು. ಹೋದಡೆಯೆಲ್ಲಾ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಬಗ್ಗೆ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಏಕೀಕರಣದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯನ್ನು ಜನಮಾನಸದಲ್ಲಿ ಮೂಡುವಂತೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಅದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡನಾಡು ನುಡಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಜಾನ್ ಫೆಯತ್‌ಫುಲ್ ಪ್ಲೀಟ್, ಲೂಯಿಸ್ ರೈಸ್, ರೆವರೆಂಡ್ ಫಾದರ್ ಕಿಟ್ಟಲ್ ಮೊದಲಾದವರು ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತಿಹಾಸದ ಬಗ್ಗೆ ಬೆಳಕನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿದರು.

ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಗತಿ

ಅತೀ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಆಡುತ್ತಿದ್ದ ಜನಸಮೂಹವಿದ್ದದ್ದು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ. ಇಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಗೆ ರಾಜಾಶ್ರಯವು ದೊರಕಿದ್ದು, ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಬೆಳೆಯಲು ಯಾವುದೇ ಅಡ್ಡಿ ಆತಂಕಗಳಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾಜಾಶ್ರಯದಲ್ಲಿ 1915 ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನ ನಡೆಯಿತು. ನಾಡಿನ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಈ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಕನ್ನಡದ ಏಳಿಗೆಗಾಗಿ ಪಣ ತೊಟ್ಟರು. ಅದೇ ವರ್ಷ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಆದರೆ ಈ ಕನ್ನಡ ಪರಿಷತ್ತು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಮೀಸಲಾಗಿದ್ದು ಕನ್ನಡಿಗರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಕನ್ನಡಿಗರ ಏಕೀಕರಣದ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಹೊಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾಜಾಶ್ರಯದಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ ಚಳುವಳಿಯಂತಹ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಏಕೀಕರಣಕೋಸ್ಕರ ಹಮ್ಮಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡಿಗರನ್ನು ಒಗ್ಗೂಡಿಸಲು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು ಯಾವುದೇ ಅರಿವು ಮೂಡಿಸುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ರೂಪಿಸದೆ ಹೊಂದುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಸಂಘಟನೆಯೊಂದು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಯಿತು. ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾಯರು ತಮ್ಮ ಸಹೋದ್ಯೋಗಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ 1916 ರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ 'ಕರ್ನಾಟಕ ಸಭಾ' ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಇದು ಕರ್ನಾಟಕ ಸಭಾ ಮುಂದಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕೆ ಹೋರಾಡಿದ ಪ್ರಮುಖ ಸಂಘಟನೆಯಾಯಿತು. ಅನೇಕ ಮೌಲಿಕ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳ ಮೂಲಕ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಭಾ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವದ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ನೀಡಿತು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಕನ್ನಡಿಗನೂ ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕೆ ದುಡಿಯಬೇಕು ಎಂದು ಕರೆ ನೀಡಿದ "ಕನ್ನಡಿಗರ ಕರ್ತವ್ಯ" ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು 1917ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಭಾ ಪ್ರಕಟಿಸಿತು.

ಪ್ರಥಮ ಮಹಾಯುದ್ಧದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮುಂಬೈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಾಲಗಂಗಾಧರ ತಿಲಕರು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಹೋಂ ರೂಲ್ ಚಳುವಳಿಯ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕೆ ಒಂದು ಹೊಸ ಆಯಾಮವನ್ನು ನೀಡಿತು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಿಲಕರು ಮತ್ತು ಮುಂಬೈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಇತರ ರಾಜಕೀಯ ನಾಯಕರು ಮುಂಬೈ ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿ ಹೋಂ ರೂಲ್ ಚಳುವಳಿಯು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಹರಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಿಲಕರ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾಯರು, ಕಡಪ ರಾಘವೇಂದ್ರ ರಾವ್, ಮುದವೀಡು ಕೃಷ್ಣ ರಾವ್, ರಾಜ ಪುರೋಹಿತರವರು ತಿಲಕರ ಹೋಂ ರೂಲ್ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೇ ಭಾಷಣ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿಕೆ ಮುಂದಿಟ್ಟರು. ಆಗ ಈ ಹೋಂ ರೂಲ್ ಚಳುವಳಿಯು ಮತ್ತೊಂದು ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಕೊಡುವ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಾಯಿತು. ಹೋಂ ರೂಲ್ ಚಳುವಳಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದರೆ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಿಕರನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗುವ ಕನಸನ್ನೂ ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾಯರು ಹಾಗೂ ಅವರ ಮಿತ್ರರು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಂ ರೂಲ್ ಚಳುವಳಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ಘಟ್ಟವಾಯಿತು. ಈ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಈ ಚಳುವಳಿಯು ಕೇವಲ

ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿತ್ತು. ಏಕೀಕರಣ ಚಳುವಳಿಯು ಪ್ರಬಲವಾದ ಹಾಗೆಲ್ಲ ಧಾರವಾಡವನ್ನೇ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಈ ಚಳುವಳಿಯು ಕನ್ನಡ ಭಾಷಿಕರಿದ್ದ ಮುಂಬೈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಎಲ್ಲಾ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು.

ಏಕೀಕರಣ ಮತ್ತು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್

ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಕೀಕರಣದ ಬಹುಪಾಲು ನಾಯಕರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರುಗಳು ಪ್ರಾಂತೀಯ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯ ಗುಂಪನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಭಾಷಾಧಾರಿತ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರದ ಮೇಲೆ ಒತ್ತಡ ಹೇರಿದರು. ಪ್ರಥಮ ಮಹಾಯುದ್ಧ ಮುಗಿದ ವರ್ಷವೇ ಕೇಂದ್ರ ಶಾಸನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಧಾರಿತ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಕೋರಿ ಖಾಸಗಿ ಗೊತ್ತುವಳಿಯನ್ನು ತರಲಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರದ ಅನೇಕ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಸಹಮತವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದರು.

ಏಕೀಕರಣದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಮುಖ ಘಟ್ಟವೆಂದರೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ನಾಗಪುರ ಅಧಿವೇಶನ. ಈ ಅಧಿವೇಶನ ನಡೆದಿದ್ದು 1920 ರಲ್ಲಿ. ಈ ಅಧಿವೇಶನ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕಡಪ ರಾಘವೇಂದ್ರ ರಾಯರು ಹಾಗೂ ಅವರ ಇತರ ಮಿತ್ರರು ಕರ್ನಾಟಕದ ಅನೇಕ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡಿ ಅತೀ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದಿಂದ ನಾಗಪುರ ಅಧಿವೇಶನಕ್ಕೆ ತೆರಳಲು ಹುರಿದುಂಬಿಸಿದರು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ರಾಜ್ಯದ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಗಳಿಂದ 800ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ನಾಗಪುರ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. ಭಾಷಾಧಾರಿತ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ ಇವರ ಒಕ್ಕೂರಲಿನ ಬೇಡಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಈ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ನಾಗಪುರ ಅಧಿವೇಶನವು ಒಂದು ಮೂರ್ತ ರೂಪವನ್ನು ನೀಡಿತು. ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್, ಭಾಷೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿತು. ಇದರ ಅನ್ವಯ 21 ಪ್ರಾಂತೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ತರಲಾಯಿತು. ಕನ್ನಡ ಮಾತನಾಡುವ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಯಿತು. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣವನ್ನು ರಾಜಕಾರಣದ ಮೂಲಕ ಸಾಧಿಸುವ ಚಿಂತನೆಯು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ರಾಜಕಾರಣಿಗಳ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯ ಗುಂಪೊಂದನ್ನು ರಚಿಸಿ ಆ ಮೂಲಕ ರಾಜಕೀಯ ಒತ್ತಡವನ್ನು ಸರ್ಕಾರದ ಮೇಲೆ ಹೇರಿ ಗುರಿ ಸಾಧಿಸುವುದು ಈ ಗುಂಪಿನ ಚಿಂತನೆಯಾಯಿತು. ಈ ರೀತಿಯ ಮನಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ದಿವಾನರಾಗಿದ್ದ ವಿ. ಪಿ. ಮಾಧವರಾವ್ ಅವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಅಖಿಲ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಷತ್ತನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಇದರ ಪ್ರಥಮ ಸಭೆಯನ್ನು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ 1922 ರಲ್ಲಿ ನಡೆಸಲಾಯಿತು. ಈ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಸಾವಿರಕ್ಕೂ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಭಾಗವಹಿಸಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಿಕರು ಇರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸಿ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಘಟಕವನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರದ ಮುಂದಿಟ್ಟರು. ನಾಗಪುರ ಅಧಿವೇಶನ ಮತ್ತು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ನಡೆದ

ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಷತ್‌ನ ಸಮ್ಮೇಳನ ಏಕೀಕರಣದ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಸೋಪಾನವಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರ ಭಾಷಾಧಾರಿತ ಕರ್ನಾಟಕ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಆದ್ಯತೆಯನ್ನು ನೀಡದಿದ್ದರೂ ಈ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಚಿಂತನೆ ಮಾಡುವ ಕಾಲವು ಸನ್ನಿಹಿತವಾಯಿತು.

ಏಕೀಕರಣ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ

ಏಕೀಕರಣದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದಂತಹ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳೆಂದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ. ಈ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಾಚೀನ ವೈಭವಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಸಾಹಿತ್ಯವು ವಿಫಲವಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಯಿತು. ಧಾರವಾಡದಂತಹ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಆಸಕ್ತರ ಗುಂಪೊಂದು ಸದಾ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಗುಂಪು ನಾಟಕ ಮಾಧ್ಯಮವನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಬಳಸಿದ್ದುಂಟು. ಧಾರವಾಡದಿಂದ ಪ್ರಕಟಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ 'ಕರ್ಮವೀರ' ಹಾಗೂ "ಜಯ ಕರ್ನಾಟಕ" ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕೆ ಮುಖವಾಣಿಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಕರ್ಮವೀರ ಕರ್ನಾಟಕದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಂದೋಲನ ಹಾಗೂ ಏಕೀಕರಣ ಚಳುವಳಿಗೆ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ನೀಡಿತು. ಜಯ ಕರ್ನಾಟಕ ತನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಏಕೀಕರಣ ಸಾಧನೆಗೆ ಮುಡುಪಾಗಿಟ್ಟಿತು. 1920-21ರ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಯ ರಚನೆ ಹಾಗೂ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಷತ್ ಸ್ಥಾಪನೆಯಿಂದಾಗಿ ಮುಂಬೈ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಏಕೀಕರಣ ಚಳುವಳಿಯು ಪ್ರಬಲವಾಯಿತು.

ಬೆಳಗಾವಿಯ ಅಧಿವೇಶನ (1924) ಹಾಗೂ ಇತರ ಸಂಘಟನೆಗಳು

1924ರಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಬೆಳಗಾವಿ ಅಧಿವೇಶನ. ಈ ಅಧಿವೇಶನವನ್ನು ಎರಡು ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳಿಂದ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿತ್ತು. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಪ್ರಥಮ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಅಧಿವೇಶನ, ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಏಕೀಕರಣದ ಚಳುವಳಿಗಾರರು ಇದನ್ನು ಒಂದು ಪ್ರಬಲ ವೇದಿಕೆಯನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅದೇ ರೀತಿ ರಾಜಕೀಯ ವಲಯದಲ್ಲೂ ಇದು ಬಹಳ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾಗಿತ್ತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಈ ಅಧಿವೇಶನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದು ಬಹಳ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಮತ್ತು ಮರೆಯಲಾರದ ಘಟನೆ.

ನಂತರ 2 ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ "ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಸಂಘ" ಮತ್ತು "ಅಖಿಲ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಪರಿಷತ್" ಬೆಳಗಾವಿಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನದ ಚೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಥಮ ಏಕೀಕರಣದ ಸಮ್ಮೇಳನ ನಡೆಯಿತು. ಸಿದ್ಧಪ್ಪ ಕಂಬಳಿಯವರು ಇದರ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದು ಅಧ್ಯಕ್ಷಿಯ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಿಕರೆಲ್ಲರೂ ಒಗ್ಗಟ್ಟಾಗಿ ಹೋರಾಡಬೇಕೆಂದು ಕರೆ ನೀಡಿದರು. ಈ ಸಮ್ಮೇಳನವು ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಕೀಕರಣದ ಬಗ್ಗೆ ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿತು. 1930 ರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಿಂದ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಏಕೀಕರಣದ ಚಳುವಳಿಗೆ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಹಾಗೂ ರಾಜಕೀಯ ನಾಯಕರ

ಬೆಂಬಲವಿದೆ ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಿದರು. ಬೆಳಗಾವಿ ಅಧಿವೇಶನ ಹಾಗೂ ಏಕೀಕರಣ ಚಳುವಳಿಯು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿಗೆ ಪ್ರಥಮ ನಾಡಗೀತೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿತು. ಹುಯಿಲಗೋಳ ನಾರಾಯಣ ರಾವ್‌ರವರು ತಮ್ಮ ಜನಪ್ರಿಯ ಗೀತೆಯನ್ನು ಹಾಡಿದರು. ಈ ನಾಡಗೀತೆಯ ಪೂರ್ಣ ಪಾಠ ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿದೆ.

ಉದಯವಾಗಲಿ ನಮ್ಮ ಚೆಲುವ ಕನ್ನಡನಾಡು
ಬದುಕು ಬಲುಹಿನ ನಿಧಿಯು ಸದಭಿಮಾನದ ಗೂಡು
ರಾಜಸ್ವರಿಸು ಪರಶುರಾಮ ನಮ್ಮ ನಾಡು
ಆ ಜಲಧೀಯನೆ ಜಿಗಿದ ಹನುಮನುದಿಸಿದ ನಾಡು

ಒಜೆಯಿಂ ಮೆರೆದರಸುಗಳ ಸಾಹಸದ ಸೂಡು
ತೇಜವನು ನಮಗೀವ ವೀರವೃಂದದ ಬೀಡು
ಲೆಕ್ಕಿಗ ಮಿತಾಕ್ಷರರು ಬೆಳೆದು ಮೆರೆದಿಹ ನಾಡು
ಜಕ್ಕಣನ ಶಿಲ್ಪಕಲೆಯಚ್ಚರಿಯ ಕರುಗೋಡು
ಚೊಕ್ಕಮತಗಳ ಸಾರಿದವರಿಗಿದು ನೆಲೆವೀಡು
ಬೊಕ್ಕಸದ ಕಣಜವೈ ವಿದ್ವತ್ತೆಗಳ ಕಾಡು

ಪಾವನೆಯರಾ ಕೃಷ್ಣ ಭೀಮೆಯರ ನಲುನಾಡು
ಕಾವೇರಿ ಗೋದೆಯರು ಮೈದೊಳೆವ ನಲುನಾಡು
ಅವಗಂ ಸ್ಪೂರ್ತಿಸುವ ಕಬ್ಬಿಗರ ನಡೆಮಾಡು
ಕಾವ ಗದುಗಿನ ವೀರನಾರಾಯಣನ ಬೀಡು

ಇದೇ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಿಕ ಏನು ಮಾಡಬೇಕು, ಆತನ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಏನೂ, ಅದರ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ಏನೂ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುವ “ಕನ್ನಡಿಗರ ಸರ್ವಸ್ವ” ಎಂಬ ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರಚುರ ಪಡಿಸಲಾಯಿತು.

ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದು ವ್ಯಾಸಂಗಕ್ಕಾಗಿ ಪುಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದರು. ಕೆಲವು ಸ್ನೇಹಿತರೊಡಗೂಡಿ ಅವರು ಗಾಂಧೀಜಿಯನ್ನು ನೋಡಲು ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿದ್ದರು. ಈ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ದೆಸೆಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಕೀಕರಣದ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ಕಲ್ಪನೆ ಇದ್ದಂತೆ ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಏಕೀಕರಣ ಹಾಗೂ ಶಾಸನ ಸಭೆಗಳು

1924ರ ನಂತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಕೀಕರಣದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಅವಿರತವಾಗಿ ನಡೆದವು. ಕೇಂದ್ರೀಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಂತೀಯ ಶಾಸನ ಸಭೆಗಳು ಹೊರಗು ಹಾಗೂ ಒಳಗೂ ಏಕೀಕರಣದ ಬಗ್ಗೆ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಚರ್ಚೆಗಳು ನಡೆದವು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮದ್ರಾಸ್ ಹಾಗೂ ಮುಂಬೈ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಶಾಸನ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಿದ ಗೊತ್ತುವಳಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಚರ್ಚೆಗಳು ನಡೆದವು.

1919ರ ಮಾಂಟೆಗೋ ಚೆಲ್ಮಫರ್ಡ್ ಸಂವಿಧಾನ ಸುಧಾರಣೆ ಕಾಯ್ದೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ದ್ವಿಮುಖ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದವು. ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳು ಶಾಸನಸಭೆಗೆ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಹೊಂದಿದ ಜನಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ಅವರು ಏಕೀಕರಣದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದರು. ಕೇಂದ್ರೀಯ ಶಾಸನ ಸಭೆಯಲ್ಲೂ 1929 ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣದ ಬಗ್ಗೆ ಗೊತ್ತುವಳಿಯೊಂದನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸಿ ಮಂಡಿಸಲಾಯಿತು. ಚರ್ಚೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರವು ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಭಾಷೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳನ್ನು ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ ಸೂಕ್ತವಾದ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ನೀಡಲು ಸೈಮನ್ ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ಕೋರಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದರು. ಸೈಮನ್ ಆಯೋಗದ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಮುಂದೆ ಕ್ರಮ ವಹಿಸುವುದಾಗಿ ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ತಿಳಿಸಿದರು. ಭಾಷೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆಗೆ ದೇಶದ ವಿವಿಧ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಿಂದ ಬೇಡಿಕೆ ಬಂದಿದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರ ಈ ಬಗ್ಗೆ ತೀರ್ಮಾನಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಭಾಷಾಧಾರಿತ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ರಚನೆಗೆ ಮತ್ತು ಸಮಗ್ರತೆಗೆ ಅಡ್ಡ ಬಂದಿದ್ದು ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು. ಈಗಾಗಲೇ ತಿಳಿಸಿರುವಂತೆ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿವಿಧ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ರಾಯಚೂರು, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ, ಬೀದರ್, ಹೈದರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮನ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಒಡೆಯರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಕರ್ನಾಟಕದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಏಕೀಕರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಕನ್ನಡ ಮಾತನಾಡುವ ಭೂಭಾಗ ಏಕೀಕರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಹೊರಗುಳಿಯುವ ಆತಂಕ ಕನ್ನಡಿಗರನ್ನು ಕಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಮದ್ರಾಸ್ ಮತ್ತು ಮುಂಬೈ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸಹಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳು ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಸೈಮನ್ ಆಯೋಗದ ವರದಿ ಭಾಷಾಧಾರಿತ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ನಿರ್ಮಾಣದ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವ ಶಿಫಾರಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಸೈಮನ್ ಆಯೋಗದ ವರದಿಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಜಾರಿಗೆ ತಂದ ಸಂವಿಧಾನ ಸುಧಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಮಟ್ಟದಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯನ್ನೂ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ನೀಡಲಾಯಿತು. 1935ರ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಕಾರ 1937 ರಲ್ಲಿ ಚುನಾವಣೆಗಳು ನಡೆದವು. ಈ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಿದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ರಚನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಸಹಾನುಭೂತಿ

ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣದ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಗೂ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ನಿರ್ಮಾಣದ ಬಗ್ಗೆ ಸೂಕ್ತ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದಾಗಿ ತನ್ನ ಚುನಾವಣಾ ಪ್ರಣಾಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿತು. ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಕಾರ ಭಾರತದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಪ್ರಬಲವಾಯಿತು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಏಕೀಕೃತ ಕರ್ನಾಟಕವೆಂದರೆ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಿಕರಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವ ಭಾವನೆ ಪ್ರಬಲವಾಯಿತು. ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ, ಮುಂಬೈ ಕರ್ನಾಟಕ, ಕೊಡಗು, ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಎಲ್ಲಾ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿದಂತೆ ವಿಶಾಲ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬೇಡಿಕೆ ವ್ಯಕ್ತವಾದದ್ದು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ. ಈ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ನಂತರ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾದ ಸನ್ನಿವೇಶದಿಂದ ಏಕೀಕರಣದ ದಾರಿ ಸುಗಮವಾಯಿತು. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳು ಚಳುವಳಿಯ ಪರವಾಗಿದ್ದು ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರಜಾಪಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಘಟಕ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಮೈಸೂರ್ ಸ್ಟೇಟ್ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಎಂಬ ಹೊಸ ಪಕ್ಷದ ಉದಯವಾದ ಸನ್ನಿವೇಶ. ಇದು ನೇರವಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಯಕರಾದಂತಹ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಂದ ನಿರ್ದೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಎರಡನೇ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಏಕೀಕರಣದ ಬಗ್ಗೆ ಯೋಚಿಸಿ ಏಕೀಕರಣ ಸಂಘ ಎಂಬ ಚಳುವಳಿ ಸಂಘಟನೆಯೊಂದು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ 1938 ರಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಮುಂಬೈ ಪ್ರಾಂತ್ಯ ಹಾಗೂ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನೂ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಸಿ ಏಕೀಕೃತ ಕರ್ನಾಟಕ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡುವುದು ಈ ಸಂಘದ ಪ್ರಮುಖ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಬೆನಗಲ್ ರಾಮರಾವ್‌ರವರು ಏಕೀಕರಣ ಸಂಘದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಸಂಸ್ಥಾನದಾದ್ಯಂತ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿ ಏಕೀಕೃತ ಕರ್ನಾಟಕ ನಿರ್ಮಾಣದ ಅಗತ್ಯತೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯನ್ನು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು.

1935ರ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಕಾರ ನಡೆದ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷ ಅನೇಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರ ರಚಿಸಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷವು ತತ್ವಶಃ ಭಾಷಾ ಆಧಾರಿತ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವ ನೀತಿಗೆ ತನ್ನ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿತು. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಬಹುಪಾಲು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಾಯಕರು ತಮ್ಮ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದರು. ಕೆಲವು ಸದಸ್ಯರಿಂದ ವಿರೋಧವಿತ್ತು. ಮದ್ರಾಸ್ ಮತ್ತು ಮುಂಬೈ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಶಾಸನ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಏಕೀಕೃತ ಕರ್ನಾಟಕದ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತುವಳಿಯನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣದ ಬೇಡಿಕೆ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಹಂತಕ್ಕೆ ಚಳುವಳಿಯು ಮುಟ್ಟಿತು. ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಹಾಗೂ ಮದ್ರಾಸ್ ಮತ್ತು ಮುಂಬೈ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಈ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ಣಯವೊಂದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಬಾಕಿ ಇತ್ತು. ಆದರೆ 1939ರಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರ ಅನುಮತಿ ಇಲ್ಲದೆ ದೇಶವನ್ನು ಎರಡನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಎಳೆದಿದ್ದನ್ನು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸರ್ಕಾರಗಳು ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡಿ ಹೊರಬರುವುದಾಗಿ ಘೋಷಿಸಿತು. ಹಾಗೂ ಅದೇ ರೀತಿ ಮಾಡಿತು ಕೂಡಾ. ಇದರಿಂದ ಏಕೀಕರಣ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಹಿನ್ನಡೆ ಉಂಟಾಯಿತು.

1924ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿದ್ದ ಅಖಿಲ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಪರಿಷತ್ತು ಪ್ರತಿ ವರ್ಷದ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಉಪ್ಪಿನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ, ಮಹಾಯುದ್ಧದ ಕಾಲ ಹಾಗೂ ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಚಳುವಳಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪರಿಷತ್ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾಗಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. 1944ರಲ್ಲಿ ಮಹಾಯುದ್ಧ ಮುಕ್ತಾಯಗೊಂಡ ನಂತರ ನಾಯಕರ ಪ್ರಯತ್ನ ಹಾಗೂ ವ್ಯಾಪಕ ಪ್ರವಾಸದ ಮೂಲಕ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಸಂಘಟನೆಗೊಂಡಿತು. ಇದಾದ ನಂತರ 10ನೇ ಅಖಿಲ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸಮ್ಮೇಳನ ಜೂನ್ 1946ರಲ್ಲಿ ಮುಂಬೈನಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶಗೊಂಡಿತು. ಸರದಾರ್ ವಲ್ಲಭಭಾಯಿ ಪಟೇಲ್ ಈ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಉದ್ಘಾಟನೆಯನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿದರು. ಹಾಗೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವ ಕಾಲ ದೂರವಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ನೀಡಿದರು. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷ ಹಾಗೂ ತಮ್ಮ ವಯಕ್ತಿಕ ಬೆಂಬಲವಿದೆ ಎಂದು ಅವರು ಘೋಷಿಸಿದರು. ಈ ಸಮ್ಮೇಳನದ ನಂತರ ಕರ್ನಾಟಕ ಅನೇಕ ನಗರ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಏಕೀಕರಣದ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳು ನಡೆದವು.

ಯುದ್ಧದ ನಂತರ ಏಕೀಕರಣದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು

ಮಹಾಯುದ್ಧ ಮುಕ್ತಾಯಗೊಂಡ ನಂತರ, ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಸರ್ಕಾರ ಅಳಿಯುವುದು ಖಚಿತವಾಯಿತು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದ ರಾಜಕೀಯ ಆಂದೋಲನ ಅಥವಾ ಚಳುವಳಿ ನಡೆಸಲು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಬಯಸಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ 1946 ರ ನಂತರ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ಏಕೀಕರಣ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಕರ್ನಾಟಕದಾದ್ಯಂತ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದ ಏಕೀಕರಣ ಹೋರಾಟ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಚಳುವಳಿ ನಡೆಸುವುದು. ಆ ಮೂಲಕ ಏಕೀಕರಣ ಸಾಧಿಸುವುದು ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರ ಆಶಯ ಹಾಗೂ ಯೋಜನೆಯಾಗಿತ್ತು. ಈ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಅವಿರತ ಪ್ರಯತ್ನದ ಫಲವಾಗಿ 1946ರ ಆಗಸ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಾದ್ಯಂತ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದ ಏಕೀಕರಣ ಹೋರಾಟದ ಸಮಿತಿಗಳು ಒಟ್ಟಾಗಿ ದಾವಣಗೆರೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದವು. ಈ ದಾವಣಗೆರೆ ಸಮ್ಮೇಳನವು ಏಕೀಕರಣದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಘಟ್ಟ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾಗಬಲ್ಲ ವಿವಿಧ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳು ಒಂದುಗೂಡಿದ ಸಮ್ಮೇಳನವಿದು.

ವಿವಿಧ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚಿ ಹೋಗಿದ್ದು ಕರ್ನಾಟಕದ ಭಾಗಗಳ ಶಾಸನ ಸಭಾ ಸದಸ್ಯರು, ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಯ ನಾಯಕರು ವಿವಿಧ ಏಕೀಕರಣ ಸಂಘಟನೆಯ ನಾಯಕರು ಈ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದು ವಿಶೇಷವಾಗಿತ್ತು. ಯಾವುದೇ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಈ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಳ್ಳಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಲಾಯಿತು. ಮುಂಬೈ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಕನ್ನಡಿಗ ಮಲ್ಲನಗೌಡ ಪಾಟೀಲ್ ಈ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ತೋರಿದ ಪ್ರೌಢಿಮೆ ಅತಿಶಯವಾದದ್ದು ಯಾಕೆಂದರೆ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಿಂದ ಏಕೀಕರಣದ ಪರವಾಗಿ ಉನ್ನತ ನಾಯಕರಾದ ಭಾಗವಹಿಸಲಿಲ್ಲ. ಈ ಸಭೆಯು ಆಶ್ರಯದಲ್ಲೆ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ಏಕೀಕರಣ ಮಹಾ

ಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿ ಏಕೀಕರಣ ಚಳುವಳಿಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಸ್ವರೂಪ ಹಾಗೂ ದಿಕ್ಕೊಚ್ಚಿಯನ್ನು ನೀಡಲು ಕಾರಣಕರ್ತರಾದರು.

ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಮತ್ತು ಭಾಷಾಧಾರಿತ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳು

ಏಕೀಕರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಧಕ್ಕೆಯಾಗುವಂತಹ ಪ್ರತಿಗಾಮಿ ಬೆಳವಣಿಗೆಯೊಂದು ಉಂಟಾಯಿತು. ಅದೇನೆಂದರೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನದ ರಾಜರುಗಳು ಒಮ್ಮೆಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಮತ್ತು ರಾಜಸತ್ತೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನ ಹಾಗೂ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಈ ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಒಕ್ಕೂಟವನ್ನು ಸೇರಲು ಉತ್ಸುಕರಾಗಿದ್ದವು. ಈ ಒಕ್ಕೂಟ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದೆ ಆದರೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣದ ಕನಸು ನುಚ್ಚು ನೂರಾಗುವ ಸಂಭವವಿತ್ತು. ಒಂದೇ ಭಾಷಿಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಈ ಒಕ್ಕೂಟದ ರಚನೆಯಿಂದ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಜನತೆಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿನ ವಿಶ್ವಾಸ. ಭಾಂದವ್ಯಕ್ಕೆ ಪೆಟ್ಟು ಬೀಳುವ ಸಂಭವವಿತ್ತು. ಈ ಒಂದು ಅಪಾಯವನ್ನು ಅರಿಯದೆ ಅನೇಕ ಮಂದಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಾಯಕರು ಈ ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಸಹಮತವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಆರ್.ಆರ್. ದಿವಾಕರ ಹಾಗೂ ಆಂಧ್ರದ ಪಟ್ಟಾಭಿ ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಒಕ್ಕೂಟದ ಪರವಾಗಿ ತಮ್ಮ ನಿಲುವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಎಂದರೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಭಾರತ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸುವುದಾಗಿತ್ತು. ಈ ರೀತಿಯ ಒಂದು ಒಕ್ಕೂಟದ ಸ್ಥಾಪನೆ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಹಾಗೂ ಭಾಷಾಧಾರಿತ ರಾಜ್ಯಗಳ ರಚನೆಗೆ ಮಾರಕವಾಗಬಹುದೆಂಬ ಸತ್ಯ ಹಾಗೂ ಪರಿವೆ ಈ ನಾಯಕರಿಗೆ ಇದ್ದಂತೆ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಈಗಾಗಲೇ ಏಕೀಕರಣ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಮಹಾ ಸಮಿತಿಯ ಉದ್ದೇಶ ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಒಕ್ಕೂಟದ ರಚನೆಯಿಂದಾಗಿ ವಿಫಲಗೊಳ್ಳುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಗ್ರಹಿಸಿ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಮುಂಜಾಗ್ರತೆ ವಹಿಸುವಂತೆ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಕರೆ ನೀಡಿದರು. ಈ ಒಕ್ಕೂಟ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಾರದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಒಕ್ಕೂಟದ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವಂತೆ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ಕೇಂದ್ರ ನಾಯಕರ ಮೇಲೆ ಒತ್ತಡ ಹೇರಿದರು.

ಮುಂದೆ ಭಾರತ ಒಕ್ಕೂಟದ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಾದಂತಹ ಸರ್ದಾರ್ ವಲ್ಲಭಬಾಯಿ ಪಟೇಲ್‌ರವರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದು ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಒಕ್ಕೂಟವನ್ನು ಮಾನ್ಯ ಮಾಡಬಾರದೆಂದು ಕೋರಿದರು. ತಮ್ಮ ವಾದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಸಕ್ತಿ ಬಲಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳಬೇಕು. ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಶಿಥಿಲಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವ ಭಾಷಾಧಾರಿತ ರಾಜ್ಯಗಳ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದರು. ಇದೇ ರೀತಿಯ ವಾದವನ್ನು ಜವಹರಲಾಲ್ ನೆಹರು ಅವರ ಮುಂದಿಟ್ಟು ಅವರ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ದೇಶೀಯ

ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಒಕ್ಕೂಟವನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿದ್ದ ನಾಯಕರಿಗೆ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ನೇರ ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂದಾಗಬಹುದಾದಂತಹ ಆಚಾರ್ತುಯದ ಬಗ್ಗೆ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. 1947ರ ಫೆಬ್ರವರಿಯಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಾಭಿ ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯನವರಿಗೆ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದು ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಒಕ್ಕೂಟದ ರಚನೆಗೆ ಅವರು ನೀಡುತ್ತಿರುವ ಬೆಂಬಲ ಸರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗವಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಸಿದರು. ಅವರ ಬೆಂಬಲದಿಂದ ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಜನಾಂದೋಲನ ದುರ್ಬಲವಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇರುವ ಬಗ್ಗೆ ಅವರ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆದರು. ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಜನಾಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಮನ್ನಣೆ ನೀಡುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ. ಈ ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಒಕ್ಕೂಟದ ರಚನೆ ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರೂಢಿಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಹುಜನಾಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾದುದು. ಅದನ್ನು ಪಟ್ಟಾಭಿಯವರು ಬೆಂಬಲಿಸುವುದು ಪ್ರಜ್ಞಾ ಪೂರ್ವಕ ಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ತಮ್ಮ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದರು.

ಕೇಂದ್ರ ನಾಯಕರಿಂದ ತಮ್ಮ ನಿಲುವಿಗೆ ಪೂರ್ಣ ಬೆಂಬಲ ದೊರಕಿದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿದ್ದು 17 ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಕ ಪ್ರವಾಸ ಕೈಗೊಂಡು ಅಲ್ಲಿನ ಜನರಿಗೆ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಒಕ್ಕೂಟದಿಂದ ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಉಂಟಾಗುವ ಧಕ್ಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕೆ ಈ ಒಕ್ಕೂಟದ ರಚನೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಸವಾಲು ಎಂದೂ ಘೋಷಿಸಿದರು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕೂಟವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಬೇಕೆಂದು ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಜನರಿಗೆ ಕರೆ ನೀಡಿದರು. ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಈ ಪ್ರವಾಸ ಹಾಗೂ ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಒಕ್ಕೂಟದ ವಿರೋಧದ ನಡುವೆ ತಮ್ಮ ನಿಲುವನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವೇ ಏಕೀಕರಣದ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

1947ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನೀಡುವುದು ಖಚಿತವಾಗಿತ್ತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದೊಂದಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳುವಳಿಯು ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವ ಸಂದರ್ಭ ಬಂದಿತ್ತು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳುವಳಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಮಾನಾಂತರವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಏಕೀಕರಣ ಚಳುವಳಿ ತನ್ನ ಗುರಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಬೆಂಬಲ ಹಾಗೂ ಸಹಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ಏಕೀಕರಣ ಚಳುವಳಿ ದುರ್ಬಲವಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇತ್ತು. ಇದನ್ನು ಅರಿತಿದ್ದು ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಎಲ್ಲಾ ಸಂಘಟನೆಗಳು, ಕಾರ್ಮಿಕರು, ಕೃಷಿಕರು, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು, ಮಹಿಳೆಯರು ಹಾಗೂ ಇತರೆ ವರ್ಗದವರು ಏಕೀಕರಣ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಗುರಿಮುಟ್ಟುವ ತನಕ ಮುಂದುವರಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಹಾಗೂ ಮುಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ತೊಡಗಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ಕರೆ ನೀಡಿದರು. ರಾಜ್ಯ ಘಟನಾ ಸಭೆಯ ಮುಂದೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ನಿರ್ಮಾಣದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯನ್ನು ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲು ಬೇಕಾದ ಎಲ್ಲಾ ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲು ಅಪಾರ ಶ್ರಮವಹಿಸಿದರು. ವಿವಿಧ ಸ್ಥಳಗಳಿಂದ ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳನ್ನು

ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಂಡರು. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಯು ಸಹ ಅದಷ್ಟು ಜರೂರಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕ ರಚನೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತುವಳಿಯೊಂದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಕೇಂದ್ರ ನಾಯಕರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿತು.

1947 ಆಗಸ್ಟ್ 15ರಂದು ಭಾರತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಾಯಿತು. ಜವಹರಲಾಲ್ ನೆಹರೂರವರ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯಾದರು. ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಅನೇಕ ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂತು. ಭಾರತದ ವಿಭಜನೆ ಹಾಗೂ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ನಿರ್ಮಾಣ, ನಿರಾಶ್ರಿತರ ಸಮಸ್ಯೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ನಡೆಸಿದ ಪ್ರಯತ್ನ ಕಾಶ್ಮೀರ ಸಮಸ್ಯೆ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ಕಾಡತೊಡಗಿತು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾವಾರು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ರಚನೆಗೆ ನೆಹರೂರವರ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ನೀಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಏಕೀಕರಣ ಚಳುವಳಿಯು ಮತ್ತಷ್ಟು ದುರ್ಬಲವಾಯಿತು.

1947ರ ನವಂಬರ್ 27ರಂದು ಭಾಷಾವಾರು ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ನಿರ್ಮಾಣದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಧಾನಿಯವರು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಏಕೀಕರಣಗೊಳ್ಳಲು ಬೇಕಾದ ಎಲ್ಲಾ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದಷ್ಟು ಬೇಗ ಆಂಧ್ರ ಪ್ರಾಂತ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸುವುದಾಗಿ ಘೋಷಿಸಿದರು. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ರಚನೆಗೆ ವಿರೋಧ ಹಾಗೂ ಅಡೆತಡೆಗಳಿರುವುದರಿಂದ ತಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಏಕೀಕರಣ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿದರು. ಈ ಹೇಳಿಕೆ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರಿಗೆ ಸಿಡಿಲು ಬಡಿದಂತಾಯಿತು. ಈ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿ ಗೊತ್ತುವಳಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಏಕೀಕೃತ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ರಚನೆ ಅನಿವಾರ್ಯ ಹಾಗೂ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಕ್ರಮಗೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಅಗ್ರಹಿಸಿತು. 1947ರ ಕೊನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಅಖಿಲ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ರಚನೆಯನ್ನು ಮುಂದೂಡಬಾರದು ಒಂದು ವೇಳೆ ಮುಂದೂಡಿದರೆ ಸರ್ಕಾರದ ವಿರುದ್ಧ ಕನ್ನಡಿಗರು ತೀವ್ರವಾದ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸಲು ಕರೆ ನೀಡಿದರು. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ಆಂಧ್ರ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ರಚನೆಯನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸುತ್ತಾ ಅಷ್ಟೆ ಹಳೆಯದಾದ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ರಚನೆಯನ್ನು ಜೊತೆಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅಗ್ರಹಿಸಿದರು. ಆಂಧ್ರ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ಗಡಿಯನ್ನು ನಿಷ್ಕರ್ಷೆ ಮಾಡಲು ಒಂದು ಆಯೋಗವನ್ನು ಈ ಕೂಡಲೇ ರಚಿಸುವಂತೆ ಕೋರಿದರು.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಕೀಕರಣದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರಿಗೆ ಎದುರಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು

ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ಪೂರ್ಣಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ರಚನೆಗಾಗಿ ಚಳುವಳಿ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅಸಂಗತತೆಗಳು ಸಹ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡವು. ಏಕೀಕರಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮುಂಬೈ ಕರ್ನಾಟಕ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ತೀವ್ರತೆ ಇನ್ನಿತರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯ ರಚನೆಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ವಿರೋಧವೇ ಕಂಡುಬಂದಿತು. ಮೈಸೂರು ಸ್ಟೇಟ್ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಲೀನಗೊಳ್ಳದೆ ತನ್ನ

ಸ್ವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು. 1948ರ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದಂತಹ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕೆಂಬ ಬೇಡಿಕೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚೆಗಳು ಸಹಾ ನಡೆದವು. ಈ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ರಚನೆಗೆ ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡುವ ಆತಂಕ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರಲ್ಲಿತ್ತು. ಆದುದರಿಂದ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಮುಖಂಡರನ್ನು ಮನವೊಲಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಏಕೀಕರಣಗೊಂಡಲ್ಲಿ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತರಾಗಿ ಪ್ರಥಮ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಕ್ಕಲಿಗರು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಎರಡನೇ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತಗೊಳ್ಳಬಹುದೆಂಬ ಆತಂಕದಿಂದಾಗಿ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಒಲವು ಹೊಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ತಮ್ಮ ಸತತ ಪ್ರಯತ್ನದ ಮೂಲಕ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪ್ರಭಾವಿ ಒಕ್ಕಲಿಗ ನಾಯಕರ ಮನವೊಲಿಸಿದರು. ಹಾರ್ನಿ ರಾಮಸ್ವಾಮಿ, ಜಿ.ಎಸ್. ಹಾಲಪ್ಪ ಹಾಗೂ ಇತರೆ ಬುದ್ಧಿಜೀವಿಗಳನ್ನು ಏಕೀಕರಣ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಒಕ್ಕಲಿಗ ನಾಯಕ ಎಚ್.ಕೆ. ವೀರಣ್ಣ ಗೌಡ ಅಂತಹವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಹ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಗೆದ್ದುಕೊಂಡರು.

ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿದ್ದು ಕೆ.ಸಿ. ರೆಡ್ಡಿಯವರು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಏಕೀಕರಣದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಅಡ್ಡ ಬರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಆಶ್ವಾಸನೆಯನ್ನು ನೀಡಿದರೂ ಸಹ ಏಕೀಕೃತ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯ ಶ್ರೀ ಮನ್ಮಹಾರಾಜರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯಬೇಕು ಎಂದು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದರು. ಇದು ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿತ್ತಲ್ಲದೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕೆ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ಭಾವಿಸಿದರು. ಇದು ಏಕೀಕರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಗೆ ಹಿನ್ನಡೆಯಾಯಿತು.

ಧರ್ ಆಯೋಗ

1948ರ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಎಸ್. ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ, ಆರ್.ಆರ್. ದಿವಾಕರ್, ಎಂ.ಪಿ. ಪಾಟೀಲ್ ಹಾಗೂ ಕೆ.ಆರ್. ಕಾರಂತ ಅವರು ದೆಹಲಿಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿ ಕೇಂದ್ರ ನಾಯಕರನ್ನು ಸಂಪರ್ಕಿಸಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯ ರಚನೆಗೆ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಸಂವಿಧಾನ ರಚನಾ ಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದ್‌ರವರು ಭಾಷಾಧಾರಿತ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ರಚನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಗುಣಾವಗುಣಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ವರದಿ ನೀಡಲು ಧರ್ ಆಯೋಗವನ್ನು ನೇಮಿಸಿತು. ಈ ಆಯೋಗ ಭಾಷಾಧಾರಿತ ರಾಜ್ಯಗಳ ರಚನೆಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿದ್ದ ಯಾವುದೇ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಏಕೀಕರಣದ ಪರವಾಗಿದ್ದು ಪ್ರಬಲ ಜನಾಭಿಲಾಷೆಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಭಾಷಾಧಾರಿತ ರಾಜ್ಯಗಳು ಭಾರತದ ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕೆ ತರಬಹುದೆಂಬ ಆತಂಕವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಅದರ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಯಥಾಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆಸಲು ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿತ್ತು. ಧರ್ಮದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ವಿಭಜಿತವಾದ ಭಾರತ ಮುಂದೆ ಭಾಷೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಾಯಶಃ ಛಿದ್ರಗೊಳ್ಳಬಹುದೆಂಬ ಆತಂಕ ಅವರಲ್ಲಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅಂತಹ ಭಾವನೆ ಆಧಾರ ರಹಿತವಾಗಿತ್ತು. ಧರ್

ಸಮಿತಿಯ ವರದಿಗೆ ಆಂಧ್ರ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಕ ವಿರೋಧ ವ್ಯಕ್ತವಾಯಿತು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ 1948ರ ಡಿಸೆಂಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಜಯಪುರದ 55ನೇ ಅಧಿವೇಶನವು ಮೂವರು ಸದಸ್ಯರ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿ ಭಾಷಾಧಾರಿತ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಇರುವ ಎಲ್ಲಾ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಕೂಲಂಕುಶವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ವರದಿ ನೀಡುವಂತೆ ಕೋರಿತು. ಪಟ್ಟಾಭಿ ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯನವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಜವಹರಲಾಲ್ ನೆಹರು ಹಾಗೂ ವಲ್ಲಭಬಾಯಿ ಪಟೇಲರನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಈ ಮೂವರು ಸದಸ್ಯರ ಸಮಿತಿ 1949 ಏಪ್ರಿಲ್‌ನಲ್ಲಿ ವರದಿಯನ್ನು ನೀಡಿತು. ಹಾಗೂ ಆಂಧ್ರ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ರಚನೆಗೆ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿತ್ತು. ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ರಚನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ಶಿಫಾರಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡದೆ ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಮುಂದೂಡಲು ಸೂಚಿಸಿತು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಾಗಲೇ ಭಾರತ ಒಕ್ಕೂಟದಲ್ಲಿ ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ವಿಲೀನದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿದ ಕೇಂದ್ರ ಗೃಹಮಂತ್ರಿಗಳಾದ ಸರ್ದಾರ್ ವಲ್ಲಭಬಾಯಿ ಪಟೇಲರು ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಎ, ಬಿ ಮತ್ತು ಸಿ ಎಂಬ ಮೂರು ಸ್ತರದ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳನ್ನಾಗಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದ್ದರು. 20 ವಿವಿಧ ಘಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚಿ ಹೋಗಿದ್ದ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳನ್ನು ಒಗ್ಗೂಡಿಸಿ ಐದು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಪ್ರಥಮ ಹಂತ ಪೂರ್ಣವಾಯಿತು ಎಂದು ಅನೇಕ ನಾಯಕರು ಭಾವಿಸಿದರು.

ಪಟ್ಟಾಭಿ ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯನವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಶೀಲನೆ ನಡೆಸಿ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಸಮಿತಿಯ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ನಾಯಕ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣದ ಬಗ್ಗೆ ಒಮ್ಮತದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಸಿತು. ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಜಾತಿ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಅನೇಕ ನಾಯಕರು ಏಕೀಕರಣಕ್ಕೆ ವಿರೋಧ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು.

ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿದಿದ್ದ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಸಂಪನ್ಮೂಲವನ್ನು ಹಿಂದುಳಿದ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಮೀಸಲಾಗಿಟ್ಟರೆ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಹಿನ್ನಡೆ ಕಾಣಬಹುದೆಂದು ಹಾಗೂ ಒಕ್ಕಲಿಗ ನಾಯಕರು ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಮಾನಕ್ಕೆ ಚ್ಯುತಿ ಬರಬಹುದೆಂದು ಭಾವಿಸಿದರು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಏಕೀಕರಣ ಸಾಧುವಲ್ಲ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ಒಕ್ಕಲಿಗರ ಪ್ರಬಲ ನಾಯಕರಾದ ಕೆ.ವಿ. ಶಂಕರೇಗೌಡ, ಎಚ್.ಕೆ. ವೀರಣ್ಣ ಗೌಡ, ಕಡಿದಾಳ ಮಂಜಪ್ಪ ಹಾಗೂ ಇತರರು ಏಕೀಕರಣವನ್ನು ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರು. ಈ ನಾಯಕರ ಗುಂಪು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಉಳಿದ ಎಲ್ಲಾ ಕನ್ನಡ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಒಂದು ನೂತನ ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅನುಕೂಲಕರ ಎಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿತ್ತು. ಈ ವರ್ಗದ ನಾಯಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಬಗೆಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಬಹುದು ಎಂಬುದಾಗಿತ್ತು.

ಇಂತಹ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಾಯಕರನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಒಕ್ಕಲಿಗ ಸಮುದಾಯದ ನಾಯಕರನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡಿ ಏಕೀಕರಣದ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಲ್ಲಿದ್ದಂತಹ ಅನುಮಾನಗಳನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಲು ಸತತವಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸಿದರು. ಶಾಂತವೇರಿ ಗೋಪಾಲಗೌಡ ಹಾಗೂ ಎಸ್. ಚೆನ್ನಯ್ಯ ಅವರನ್ನು ಏಕೀಕರಣದ ಪರವಾಗಿ ಮನಪರಿವರ್ತನೆ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದರು. ತದನಂತರ ಇನ್ನಿತರ ಒಕ್ಕಲಿಗ ನಾಯಕರೂ ಸಹ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಬೆಂಬಲ ಸೂಚಿಸಿದರು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ 1949ರ ಜನವರಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹರಿಹರದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಾಯಕರು ಏಕೀಕರಣದ ಬಗ್ಗೆ ತೀರ್ಮಾನ ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಸಭೆ ಸೇರಿದರು. ದೀರ್ಘ ಚರ್ಚೆಯ ನಂತರ 2 ಗೊತ್ತುವಳಿಗಳನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸಲಾಯಿತು. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನೊಳಗೊಂಡಂತೆ ಎಲ್ಲಾ ಕನ್ನಡ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಒಂದೂಗೂಡಿಸಿ ಏಕೀಕೃತ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಲು ಕರೆ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಮಹಾರಾಜರನ್ನು ಏಕೀಕೃತ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯ ಪಾಲರನ್ನಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುವ ಗೊತ್ತುವಳಿಯನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸಲಾಯಿತು.

ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಯ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಧರ್ ಸಮಿತಿಯ ವರದಿಯ ಶಿಫಾರಸ್ಸನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಮುಂದಾಗಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತುವಳಿಯೊಂದು ಕರೆ ನೀಡಿತು. ಹಾಗೂ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ಏಕೀಕೃತ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸೇರ್ಪಡೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಒತ್ತಾಯಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಎರಡೂ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿದರು.

ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಏಕೀಕರಣದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಬಲವಾದ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಲು ಸ್ಥಳೀಯ ನಾಯಕರು ಮುಂದಾಗಲಿಲ್ಲ ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ಈ ಭಾಗದ ನಾಯಕರು ಹಾಗೂ ಬುದ್ಧಿಜೀವಿಗಳನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡಿ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮನದಟ್ಟು ಮಾಡಿದರು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ 1949ರ ಮಾರ್ಚ್ ಮೊದಲ ವಾರದಲ್ಲಿ ಅಖಿಲ ಕರ್ನಾಟಕ ಪರಿಷತ್ ಗುಲ್ಬರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಭೆ ಸೇರಿ ಏಕೀಕೃತ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹೈದರಾಬಾದ್ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಕನ್ನಡ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ವಿಲೀನಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂಬ ಗೊತ್ತುವಳಿಯೊಂದನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ಏಕೀಕರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿತು. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಯು ಸಹ ಹೊಸ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಅಂತಿಮಗೊಳಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿತ್ತು. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಚಟುವಟಿಕೆ ನಡುವೆ ನೆಹರೂರವರು ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣದ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ನಿಲುವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಬಯಸಲಿಲ್ಲ. ಭಾಷಾಧಾರಿತ ರಾಜ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಕೈ ಬಿಡುವ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡವು. ಆಗ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಧೋರಣೆ ಬಗ್ಗೆ ಅಸಮಧಾನ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಏಕೀಕರಣ ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಹೋರಾಟದ

ದಾರಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದೀತು ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಕೆ ನೀಡಿದರು. 1949ರ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ವಿವಿಧ ಸಂಘಟನೆಗಳ ನಾಯಕರು ವಿವಿಧ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಸಭೆ ಸೇರಿ ಏಕೀಕೃತ ಕರ್ನಾಟಕದ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಜೀವಂತವಾಗಿರಿಸಿದರು. ಆಗ ಸರ್ದಾರ್ ಪಟೇಲ್‌ರವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ನೇಮಕವಾಗಿದ್ದ ತ್ರಿಸದಸ್ಯರ ಸಮಿತಿಯ ವರದಿ ಪ್ರಕಾರ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ರಚನೆಗೆ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿದರು. ಅದನ್ನು ಕೂಡಾ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ತೆಲುಗು ಮಾತನಾಡುವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲೂ ಏಕೀಕೃತ ಆಂಧ್ರ ನಿರ್ಮಾಣದ ಚಳುವಳಿ ತೀವ್ರಗೊಂಡಿತು.

ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 1950 ಜನವರಿ 26ರಂದು ಭಾರತವು ಹೊಸ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಇದೇ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ನಿಯೋಗವೊಂದು ದೆಹಲಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿ ಅಖಿಲಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಡಾ|| ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದ್‌ರವರನ್ನು ಅದಷ್ಟು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡುವಂತೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಮೇಲೆ ಒತ್ತಡ ಹಾಕಲು ಕೋರಿದರು. ಆಗ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ರಚನೆಯ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಏಕೀಕೃತ ಕರ್ನಾಟಕದ ರಚನೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಇಲ್ಲವಾದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಮಾತನಾಡುವ ವಿವಿಧ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ಶಾಸನ ಸಭೆ ಸದಸ್ಯರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಸಹ ಕೇಂದ್ರ ನಾಯಕರ ಗಮನಕ್ಕೆ ತಂದರು.

ನೆಹರೂರವರನ್ನೂ ಎದುರು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದು

ನೆಹರೂರವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಅಖಿಲ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಯು ಭಾಷಾಧಾರಿತ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯ ರಚನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧವಾದ ನಿಲುವು ತಳೆದಿರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಯಿತು. 1951ರ ಪ್ರಥಮ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಚುನಾವಣಾ ಪ್ರಣಾಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷವು ಭಾಷಾಧಾರಿತ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಬೆಂಬಲ ಮುಂದುವರೆಸುವುದಾಗಿ ಘೋಷಿಸಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ನೆಹರೂರವರ ಭಾಷಾಧಾರಿತ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ರಚನೆ ಭಾರತದ ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕೆಯುಂಟು ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ಆತಂಕವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದರು ಹಾಗೂ ಈ ನಿರ್ಧಾರ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಮಯ ಪರಿಪಕ್ವವಾಗಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು.

ಭಾಷಾಧಾರಿತ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ರಚನೆಯನ್ನು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷ ಒಪ್ಪದೆ ಹೋದಲ್ಲಿ ಏಕೀಕರಣ ಚಳುವಳಿ ಪ್ರಬಲವಾಗಿದ್ದ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳು ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಸೋಲನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ಆತಂಕ ಉಂಟಾಯಿತು. ಈ ಬಗ್ಗೆ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ನೆಹರೂರವರಿಗೆ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡಿದುದಲ್ಲದೆ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಿಗೆ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದು ಎಚ್ಚರಿಸಿದರು. ಈ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಆಂಧ್ರ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಗಳ ನಾಯಕರು ಸಹ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಾಯಕರ ಗಮನಕ್ಕೆ ತಂದಿದ್ದರು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷವು ಭಾಷಾಧಾರಿತ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ರಚನೆಗೆ ತಮ್ಮ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಸೂಚಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಅದರೆ

ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೆಹರೂರವರು ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಸೂಚಿಸಲಿಲ್ಲ. 1952ರ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಲೋಕಸಭೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಶಾಸನ ಸಭೆಗೆ ಚುನಾವಣೆಗಳು ಜರುಗಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷ ಸ್ಪಷ್ಟ ಬಹುಮತ ಗಳಿಸಿತು. ನಂತರದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಪುರುಷೋತ್ತಮ ದಾಸ್ ಟೆಂಡನ್‌ರವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಯು ಭಾಷಾಧಾರಿತ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ರಚನೆಗೆ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ನೆಹರೂರವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಪರಿವರ್ತಿಸುವಲ್ಲಿ ವಿಫಲವಾಯಿತು. ಈ ಹೊತ್ತಿಗಾಗಲೇ ಆಂಧ್ರ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಸಂಘಟನೆಗಳು ಭಾಷಾಧಾರಿತ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ರಚನೆಯನ್ನು ತೀವ್ರಗೊಳಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಶಾಂತಿ ಹಾಗೂ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಲು ಸಾವಿರಾರು ಜನರನ್ನು ಬಂಧಿಸುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟಾಯಿತು.

1947ರಲ್ಲಿ ಕೊಡಗು ತನ್ನ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಕೆಲವು ಸಂಘಟನೆಗಳು ಹಾಗೂ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಕೊಡಗನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಭಾಷೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವಿಲೀನಗೊಳಿಸಲು ವಿರೋಧ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದವು. ಆದರೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಪಕ್ಷದವರೆ ಆದ ಪೂಣಚ್ಚ ಅವರು ಕೊಡಗು ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಆಯ್ಕೆಯಾದ ನಂತರ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಂತ್ಯವನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವಿಲೀನಗೊಳಿಸಿದರು. ಆ ಮೂಲಕ ಏಕೀಕರಣ ಚಳುವಳಿಗೆ ನೆರವಾದರು. 1952ರ ಜುಲೈ ಸಂಸತ್ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಧಾರಿತ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ತಕ್ಷಣವೇ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ವಿರೋಧ ಪಕ್ಷಗಳು ಅಗ್ರಹಿಸಿ ಮಂಡಿಸಿದ ಗೊತ್ತುವಳಿಗಳ ಪರವಾಗಿ ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ವಾದಿಸಿದರು. ಈ ನಿಲುವಿನಿಂದಾಗಿ ನೆಹರೂರವರಿಗೆ ಇರುಸು ಮುರುಸು ಉಂಟಾಯಿತು.

ಆಂಧ್ರದ ಏಕೀಕರಣ ಮತ್ತು ಪೊಟ್ಟರಾಮುಲು

ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದ ವಿಳಂಬ ನೀತಿ ಹಾಗೂ ನೆಹರೂರವರ ನಿಲುವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ ಆಂಧ್ರ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಚಳುವಳಿಗಳು ತೀವ್ರಗೊಂಡವು ಪೊಟ್ಟರಾಮುಲು ಆಂಧ್ರದ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರು. ಆಂಧ್ರ ದೇಶವನ್ನು ರಚಿಸಲೇಬೇಕೆಂದು ಪಣತೊಟ್ಟರು ತಮ್ಮ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಈಡೇರಿಸುವವರೆಗೂ ಅನ್ನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಕೈಗೊಂಡರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ 58 ದಿನಗಳ ದೀರ್ಘಕಾಲ ಅನ್ನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಮೂಲಕ ಆಂಧ್ರದ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದರು.

ಇವರ ಮರಣ ನಂತರ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದಾದ್ಯಂತ ವಿದ್ವಂಸಕ ಚಳುವಳಿಗಳು ನಡೆದವು ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ರಚನೆಗೆ ಒಪ್ಪಿ ಅದರ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗುವಂತೆ ಆರ್ಥಿಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ಗಡಿ ನಿಗದಿ ಮಾಡಲು ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಗಳಾದ ಕೆ.ಎನ್. ವಾಂಛೂ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಸಮಿತಿಯ ಒಂದು ತಿಂಗಳೊಳಗೆ ವರದಿ ನೀಡಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಈ

ಆಯೋಗವು ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ನಿಲುವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ವಾಂಛೋ ಆಯೋಗದ ಮುಂದೆ ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ವಾದವನ್ನು ಮಂಡಿಸಿದರು. ಸಮಗ್ರ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಗ್ರಹಿಸಿದರು. ಹೈದರಾಬಾದ್ ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸ್ ಸರ್ಕಾರದ ಸಹಯೋಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲು ಹೊರಟಿದ್ದ ತುಂಗಭದ್ರಾ ಆಣೆಕಟ್ಟಿನ ನಿರ್ಮಾಣ ಪೂರ್ಣಗೊಂಡಿರುವ ಕಾರ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಆಣೆಕಟ್ಟಿನ ನೀರಿನ ಬಳಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ವಾಂಛೋ ಆಯೋಗ ನೀಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಆಲೂರು, ಅದೋನಿ ರಾಯದುರ್ಗ ತಾಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ತೆಲುಗು ಮಾತನಾಡುವ ಜನರ ಸಂಖ್ಯೆ ಅಧಿಕವಾಗಿತ್ತು. ಅದೇ ರೀತಿ ಹರಪನಹಳ್ಳಿ, ಹಡಗಲಿ, ಹೊಸಪೇಟೆ, ಕೊಡಗಿ, ಸೊಂಡೂರು ಮತ್ತು ಸಿರಿಗುಪ್ಪ ಈ ತಾಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಗರು ಅಧಿಕವಾಗಿದ್ದರು

ಹೀಗಾಗಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಒಂದು ಘಟಕವನ್ನಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಿ ಆಂಧ್ರಕ್ಕಾಗಲಿ, ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕಾಗಲಿ ಸೇರಿಸುವುದು ಈ ಸಮಿತಿಯಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅದೇ ರೀತಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ತಾಲೂಕು ಮಿಶ್ರಭಾಷೆಯ ತಾಲೂಕು ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ಣಯ ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಸಹ ಕಷ್ಟವಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ 1953 ಏಪ್ರಿಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಹೈದರಾಬಾದಿನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾದ ಎಲ್.ಎಸ್. ಮಿಶ್ರವರನ್ನು ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ನಿಯೋಜಿಸಲಾಯಿತು. ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಕನ್ನಡ ಹಾಗೂ ತೆಲುಗು ಭಾಷಿಕರ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ತಮ್ಮ ಶಿಫಾರಸ್ಸನ್ನು ನೀಡಬೇಕಿತ್ತು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಪರವಾಗಿ 222 ಮನವಿಗಳು ಆಂಧ್ರದ ಪರವಾಗಿ 132 ಮನವಿಗಳು ಸಲ್ಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು. ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಯ ಪರವಾಗಿ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳ ಮೂಲಕ ಮನವಿ ಸಲ್ಲಿಸಿ ಬಳ್ಳಾರಿಯನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವಿಲೀನಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೋರಿದರು. ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಕನ್ನಡ ಮಾತನಾಡುವವರ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇಖಡಾ 52.52 ತೆಲುಗು ಮಾತನಾಡುವವರ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇಖಡಾ 22.19 ಇದರಿಂದಾಗಿ ಮಿಶ್ರವರು ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಸೇರಬೇಕೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು. ಮಿಶ್ರ ವರದಿಯ ತರುವಾಯ ಆಂಧ್ರ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ನಿರ್ಮಾಣ ಬಹುತೇಕ ಖಚಿತವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಏಕೀಕೃತ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ರಚನೆ ಕನಸು ನನಸಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯಿತು.

1953 ಏಪ್ರಿಲ್ 28ರಂದು ನೆಹರುರವರು ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಜನರನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ರಚನೆಗೆ ಈಗ ಯಾವುದೇ ವಿರೋಧವೂ ಇಲ್ಲ ಆದ್ದರಿಂದ ಅದಷ್ಟು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ತೀರ್ಮಾನ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಾಗಿ ಮತ್ತು ಗಡಿಗಳನ್ನು ನಿಗದಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಆಯೋಗ ರಚಿಸುವುದಾಗಿ ಘೋಷಿಸಿದರು.

1953 ಆಗಸ್ಟ್ 13ರಂದು ಆಂಧ್ರ ಪ್ರಾಂತ್ಯ ರಚನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಮಸೂದೆ ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಲಾಯಿತು. ಅದೇ ದಿನ ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಕೀಕರಣದ ಪರ ಮಾತನಾಡಿದ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು

ಬಳ್ಳಾರಿ ತಾಲೂಕನ್ನು ಹಾಗೂ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಇತರ ಆರು ತಾಲೂಕುಗಳನ್ನು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಸೇರಿಸುವುದನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದರು. ತಮ್ಮ ಸುಧೀರ್ಘ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ದಕ್ಷಿಣಕನ್ನಡ ಹಾಗೂ ಇತರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಸೇರಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. ಭಾಷಾವಾರು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಏಕತೆಗೆ ಹಾನಿ ಎಂಬ ವಾದವನ್ನು ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ತಮ್ಮ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಖಂಡಿಸಿದರು. ಆಗ ಸರ್ಕಾರವು ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಲು ಬಯಸಿದಾಗ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ವಾದಿಸಿದರು. ಅಂತಿಮವಾಗಿ 1953 ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 13ರಂದು ಆಂಧ್ರ ರಾಜ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣದ ಮಸೂದೆ ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಗೀಕೃತವಾಯಿತು.

1953 ಅಕ್ಟೋಬರ್ 1ರಂದು ಆಂಧ್ರ ರಾಜ್ಯ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬರುವುದು ಖಚಿತವಾದ ನಂತರ ಮುಂಬೈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಧೋರಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅತ್ಯಪ್ಪಿ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಖಿಲ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣ ಪರಿಷತ್ 1953ರ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ಮೊದಲ ವಾರದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಪ್ತಾಹವನ್ನು ಆಚರಿಸಲು ಕರೆ ನೀಡಿತು. ಹಾಗೂ ಹಲವಾರು ವಿದ್ವಂಸಕ ಕೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಇದು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಯಿತು. ಆಗ ನಾಯಕರೆಲ್ಲರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಂಧಿತರನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಲು ಹಾಗೂ ಏಕೀಕರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ತ್ವರಿತವಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲು ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಯ ನಿಯೋಗವೊಂದು ದೆಹಲಿಗೆ ತೆರಳಿತು. ಈ ನಿಯೋಗವು ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ಹಾಗೂ ಗೃಹಮಂತ್ರಿ ಕೆ.ಎನ್. ಕಾಟ್ರೂ ಹಾಗೂ ಇತರೆ ಸಂಸದೀಯ ನಾಯಕರನ್ನು ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 14ರಂದು ಭೇಟಿ ಮಾಡಿ ಬಂಧಿತರ ಬಿಡುಗಡೆ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲು ಒತ್ತಾಯಿಸಿದರು.

1953 ಅಕ್ಟೋಬರ್ 01ರಂದು ವಿದ್ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಭಾಷಾಧಾರಿತ ರಾಜ್ಯವಾಗಿ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಅದೇ ದಿನ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಏಳು ತಾಲೂಕುಗಳು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ವಿಲೀನಗೊಂಡವು. ಅದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೋ. ಚೆನ್ನ ಬಸಪ್ಪರವರು ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಏಳು ತಾಲೂಕುಗಳು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಸೇರಲು ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಮಿಶ್ರ ವರದಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದರು.

ಫಜಲ್ ಅಲಿ ಆಯೋಗದ ನೇಮಕ

ವಿವಿಧ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಮೇಲೆ ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೆ ನೀಡುವ ಮೂಲಕ ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಒತ್ತಡ ತಂದಿದ್ದರಿಂದ 1953 ಡಿಸೆಂಬರ್ 22ರಂದು ನೆಹರೂರವರು ರಾಜ್ಯ ಪುನರ್ವಿಂಗಡನಾ ಆಯೋಗವೊಂದನ್ನು ನೇಮಿಸಿರುವುದಾಗಿ ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಒರಿಸ್ಸಾದ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಾಗಿದ್ದ ಫಜಲ್ ಅಲಿಯವರು ಈ ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡರು. ರಾಜ್ಯಸಭಾ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದ ವೈದ್ಯನಾಥ್ ಕುಂಜು ಮತ್ತು ಈಜಿಪ್ಪನಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ರಾಯಭಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ಕೆ.ಎಂ. ಪಣಿಕ್ಕರವರನ್ನು ಸದಸ್ಯರನ್ನಾಗಿ ನೇಮಕ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಅದೇ ತಿಂಗಳ 29ರಂದು ಆಯೋಗದ

ನೇಮಕಾತಿಯ ಅಧಿಕೃತ ಆದೇಶವನ್ನು ಹೊರಡಿಸಲಾಯಿತು. ಜನಾಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ವಿಶೇಷ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಮಾನ್ಯತೆ ನೀಡಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಧಾರಿತ ರಾಜ್ಯಗಳ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಮಾಡುವ ಮತ್ತು ಈ ರೀತಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಲಿರುವ ರಾಜ್ಯಗಳ ಗಡಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವಂತೆ ಈ ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ಸೂಚಿಸಲಾಯಿತು. ಸಮಗ್ರ ಹಾಗೂ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಅಧ್ಯಯನ ನಂತರ ಹದಿನೆಂಟು ತಿಂಗಳೊಳಗಾಗಿ ಅಂದರೆ 1955 ಜೂನ್ 30ರೊಳಗಾಗಿ ತನ್ನ ವರದಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವಂತೆ ಈ ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ಸೂಚನೆ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಈ ಅವಧಿಯನ್ನು ಮೂರು ತಿಂಗಳೊಳಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ವರದಿ ಸಲ್ಲಿಸಲು ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಡಲಾಯಿತು. ನೆಹರೂರವರ ಈ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನೂ ವರದಿ ಸಲ್ಲಿಸಲು ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಡಲಾಯಿತು. ನೆಹರೂರವರ ಈ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನೂ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಹಾಗೂ ಏಕೀಕರಣ ಪರ ಹೋರಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಎಲ್ಲಾ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದವು.

ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿಸ್ತರಣಾ ನೀತಿ ಹಾಗೂ ಒಡೆದು ಆಳುವ ನೀತಿಯಿಂದಾಗಿ ಸಮಗ್ರವಾಗಿದ್ದ, ಅನೇಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳು ಛಿದ್ರವಾಗಿದ್ದವು. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಮಾಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಸಹ ಆಯೋಗ ನಿರ್ಧರಿಸಿತು.

1. ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಇತಿಹಾಸ
2. ಆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಜನರಾಡುವ ಭಾಷೆ ಹಾಗೂ ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆ
3. ರಾಜ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕ ಸದೃಢತೆ
4. ಭೌಗೋಳಿಕ ಏಕತೆ
5. ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಏಕತೆ

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರ ಪಾತ್ರ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖವಾದುದು. ಈ ಆಯೋಗದ ಬಗ್ಗೆ ಇದ್ದ ಹತ್ತು ಹಲವು ಅನುಮಾನಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿ ಏಕೀಕರಣ ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ಕೆಲವು ನಾಯಕರನ್ನೂ ಸಮಾಧಾನ ಪಡಿಸಿ ಏಕಕಂಠದಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಕೀಕರಣದ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಮನವಿಯ ಮೂಲಕ ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಲು ಕ್ರಮವಹಿಸಬೇಕಿತ್ತು. ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಯು ತನ್ನ ವಿಶೇಷ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ಮನವಿ ಸಲ್ಲಿಸಲು ಹಾಗೂ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಅಗತ್ಯ ಕ್ರಮವಹಿಸಲು ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನೀಡಿತು.

ಫಜಲ್ ಅಲಿ ಆಯೋಗದ ವರದಿಯ ಅನುಷ್ಠಾನ

1955ರ ಅಕ್ಟೋಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಫಜಲೌ ಆಲಿ ಆಯೋಗ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ತನ್ನ ವರದಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿ ಹದಿನಾರು ರಾಜ್ಯ ಹಾಗೂ ಮೂರು ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಘಟಕಗಳನ್ನು ಪುನರ್ ಸಂಘಟಿಸಲು ಶಿಫಾರಸ್ಸು

ಮಾಡಿತ್ತು. ಏಕೀಕೃತ ಕರ್ನಾಟಕದ ನಿರ್ಮಾಣ ಸೂಕ್ತ ಹಾಗೂ ಅನಿವಾರ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಹ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಆಯೋಗ ತಿಳಿಸಿತು.

1956ರ ಏಪ್ರಿಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಆಯೋಗದ ವರದಿಯನ್ನು ವಿಧೇಯಕ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅನುಮೋದನೆ ಕೊಡಿ ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಲಾಯಿತು. ಜಂಟಿ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪರವಾಗಿ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದರೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನಾಗಲೀ, ಸೂಚನೆಯನ್ನಾಗಲೀ ಅದು ನೀಡಲಿಲ್ಲ.

ಜಂಟಿ ಸಮಿತಿಯು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದ ವಿಧೇಯಕವು 1956 ಅಗಸ್ಟ್ 10ರಂದು ಲೋಕಸಭೆಯ ತನ್ನ ಅಂಗೀಕಾರವನ್ನು ನೀಡಿತು. ಇದೇ ತಿಂಗಳ 23ರಂದು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯೂ ಅನುಮೋದನೆಯನ್ನು ನೀಡಿತು. ನವೆಂಬರ್ 01ರಂದು ಕರ್ನಾಟಕವೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಇತರ ಭಾಷಾಧಾರಿತ ರಾಜ್ಯಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬರುವುದಾಗಿ ಘೋಷಿಸಲಾಯಿತು. ಏಕೀಕೃತ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ಹೆಸರನ್ನೂ “ಕರ್ನಾಟಕ” ಎಂದೂ ನಾಮಕರಣವಾಗಬೇಕೆಂಬ ಬಹುಪಾಲು ಕನ್ನಡಿಗರ ಆಸೆ ಈಡೇರದೆ “ಮೈಸೂರು” ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಮುಂದುವರೆಯಲು ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಡಲಾಯಿತು.

ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯ ಹಾಗೂ ಇತರೆ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಏಕೀಕೃತಗೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಏಕೀಕೃತ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಧೀಕೃತವಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪ್ರಜೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಇತರ ಕನ್ನಡ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮುಂಬೈ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಜನಪ್ರಿಯ ನಾಯಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾಗಿದ್ದ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ಈ ಎರಡೂ ಕನ್ನಡ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸುವ ಒಂದು ಶಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಏಕೀಕರಣಕ್ಕೆ ಒತ್ತಾಸೆ ನೀಡಿ ನೆಹರೂರಂತ ನಾಯಕರ ಅಸಮರ್ಥನಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದರೂ ಅದನ್ನೂ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಏಕೀಕರಣ ವಿರೋಧಿಗಳ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಪರಿವರ್ತಿಸಿ ಏಕೀಕರಣಕೋಸ್ಕರ ಸತತವಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ನೂತನ ರಾಜ್ಯದ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಬೇಕೆಂಬ ಬಹುಜನರ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಂತೆ 1956ರ ಅಕ್ಟೋಬರ್ 21ರಂದು ಏಕೀಕೃತ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲಾ ಶಾಸಕರೂ ಸಭೆ ಸೇರಿ ಸರ್ವಾನುಮತದಿಂದ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರನ್ನು ಏಕೀಕೃತ ಮೈಸೂರಿನ ಪ್ರಥಮ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯನ್ನಾಗಿ ಚುನಾಯಿಸಿದರು.

1956 ನವೆಂಬರ್ 01ರಂದು ವಿದ್ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ರಾಜಧಾನಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಏಕೀಕೃತ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಡಾ|| ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದ್‌ರವರು ನೂತನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಉದ್ಘಾಟಿಸಿ ಈ ನೂತನ ರಾಜ್ಯದ ನಿರ್ಮಾಣ ಕನ್ನಡಿಗರ ಬಹುದಿನಗಳ ಕನಸನ್ನೂ ಸಾಕಾರಗೊಳಿಸಿದೆ ಎಂದರಲ್ಲದೆ ರಾಜ್ಯದ ಪುರೋಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಗಲೆಂದು ಹಾರೈಸಿದರು. ಅದೇ ದಿನ ಎಸ್. ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಥಮ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಪ್ರಮಾಣ ವಚನ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

- ಆಲೂರು ವೆಂಟಕರಾಯ. (198). ಕರ್ನಾಟಕದ ಗತ ವೈಭವ. ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ.
- ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾಯ. (1957). ಕರ್ನಾಟಕತ್ವದ ವಿಕಾಸ. ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ.
- ಚಿನ್ನಸ್ವಾಮಿ ಎನ್. ಸೋಸಲೆ. (1999). ಏಕೀಕರಣೋತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಚಳುವಳಿ ಗಡಿ ಚಳುವಳಿಗಳು. ಪ್ರಸಾರಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.
- ಚಿನ್ನಬಸಪ್ಪ ಕೋ. (2001). ಎಸ್. ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ. ಲೋಹಿಯಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬಳ್ಳಾರಿ.
- ದಿವಾಕರ ಆರ್.ಆರ್. (1956). ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣದ ಕಥೆ. ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ.
- ದೊರೆಸ್ವಾಮಿ ಎಚ್.ಎಸ್. (1972). ಹೋರಾಟದ ದಿಟ್ಟ ಹೆಜ್ಜೆಗಳು. ಎಸ್. ಚಾಂದ್ & ಕೋ. ಬೆಂಗಳೂರು.
- ಗೋಪಾಲ ರಾವ್ ಎಚ್.ಎಸ್. (1996). ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣದ ಇತಿಹಾಸ (ನವ ಕರ್ನಾಟಕ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು.
- ಕಲ್ಲನಗೌಡ ಪಾಟೀಲ್. (1986). ಏಕೀಕರಣದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ.
- ಪಾಂಡು ಕುಮಾರ ಬಿ. (2007). ಒಕ್ಕಲಿಗರ ಇತಿಹಾಸ. ವೇದವತಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು.
- ನಂಜರಾಜ ಅರಸು ಪಿ.ವಿ. (1996). ನಾಲ್ಕಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್: ಒಂದು ದರ್ಶನ. ಮೈಸೂರು.
- Bipin Chandra. (2013) History of Modern India. Orient Blackswan Private Ltd. India.
- Bipin Chandra. (2002). India after Independence (1947-2000) Penguin books. New Delhi.
- Desai A.R. (1999). Recent trends in Indian National movements. Popular Books, New Delhi.
- Diwakar R.R. (1968). Karnataka through the ages. Govt of Mysore, Bangalore.

- Halappa G.S. (1964). History of Freedom movement in Karnataka vol. II. Government of Mysore, The University of Michigan.
- Kamath Suryanath. (1988). Quit India movement in Karnataka (Lipi Prakashana, Bangalore.
- Krishna Rao. (1960). Glimpses of Karnataka. Bengali Reception Committee, Indian National Congress, Bangalore.
- Majundar R.C. (1969). The Freedom struggle. Bharathiya Vidhyabhavan, Bombay.
- Seetharamaiah P. (1988). History of National Congress- vol. II. S.Chand & Co.,

IIMRD

J O U R N A L S